

GEMEENSCHAPSGERICHT LEIDERSCHAP

“We moeten het leven weer meer normaliseren”

**In gesprek over gemeenschapsgericht werken & -leiderschap met
Annemarie van Breugel, teamleider bij jeugdzorgorganisatie KOOS Utrecht**

“KOOS biedt specialistische jeugdhulp, aanvullend op het werk van huisartsen en hulpverleners van de buurtteams jeugd. Ons doel is om minder te problematiseren en bij te dragen aan het versterken van mentale veerkracht van kinderen, jongeren en ouders. Dat is ook een beweging in de Jeugdzorg en de specialistische GGZ. Samen met onze partners in Utrecht werken we vanuit de visie dat het leven bij tijd en wijle gewoon niet makkelijk is. Problemen horen bij het leven. Soms heb je daar als jongere of ouder specialistische hulp bij nodig. Maar heel vaak volstaat steun van de mensen die belangrijk zijn voor de jongere en het gezin of volstaat basishulp van huisartsen of het buurtteam jeugd. De steun vanuit de eigen omgeving kan door veel verschillende mensen geboden worden: familie, burens, ouders van school of van een vereniging waar de jongere lid van is.

Ons werk collectief maken

We zijn continu aan het zoeken hoe we ons werk meer collectief en buurtgericht kunnen doen. De visie van ABCD (Asset Based Community Development) kan ons daarin inspireren. Er zijn veel overeenkomsten tussen ABCD en de visie van circulaire zorg waarmee we werken. Bij circulaire zorg hebben jongeren zelf de regie over hun behandeling en geven ze aan welke mensen belangrijk en steunend voor hen zijn. Met hen gaan we als KOOS de samenwerking aan. We werken ernaar toe dat jongeren of ouders zelf iemand uit hun netwerk kiezen die als het ware hun JIM wordt. JIM staat voor Jouw Ingebrachte Mentor (zie ook Stichting JIM, Levi van Dam en Suzanne de Ruig).

Suzanne de Ruig en Levi van Dam, auteurs van het boek ‘Circulaire zorg, zeggen daarover in een artikel: “Een simpele en doeltreffende manier om dit (het voorkomen van uithuisplaatsingen) mogelijk te maken, is door JIM's in de familie, op het werk, de school en in de wijk te waarderen.

Familie en buurtgenoten zien hoe het gaat met de jongeren om hen heen. Juist zij weten of er iets aan de hand is en kunnen meedenken over oplossingen. Aan hulpverleners de schone taak een andere bril op te zetten en scherp te zijn op de JIM: wie is het en wat heeft deze JIM nodig? Daarom pleitten wij ervoor om niet langer te denken in uithuisplaatsing, maar in JIMplaatsing. Beter voor de jongere en een eer voor de JIM, dat is win-win.”

<https://www.parool.nl/columns-opinie/versterk-de-positie-van-eigen-mentor~b492c99b/>

Werken vanuit de eigen krachtbronnen van jongeren betekent ook macht afstaan

Een dergelijke manier van gemeenschapsgericht werken vraagt van medewerkers een hele andere houding en bijdrage. Niet denken 'er is een probleem dat ik samen met andere professionals moet oplossen'. Maar net als bij ABCD werken vanuit *assets*, vanuit de krachtbronnen die er al zijn in de omgeving van een jongere. Als werker stel je jezelf de vraag 'hoe kan ik die krachtbronnen samen met de jongere en de ouders ontsluiten?'

Als werker voeg je aan je rol van expert en hulpverlener eigenlijk de rol toe van community builder, gericht op de community van de jongere. Je ondersteunt die community om samen verschil te maken. De rol van medewerkers wordt daardoor in zekere zin kleiner. Ze zijn niet meer de spil maar versterken ook het netwerk en de community rond het gezin en de jongere.

Deze manier van werken maakt de interventies van de jeugdhulpmedewerkers veel duurzamer. Het kenmerkt zich door zien, waarderen en vertrouwen op de kracht en mogelijkheden van de ander. Daar hoort ook bij om controle los te laten, die je als hulpverlener vaak wilt hebben en ook om 'macht' af te staan.

Een eigen plan voor op de koelkast

Bewoners in de lead lukt niet altijd in onze praktijk. Gezinnen hebben het recht om hun eigen plan te maken, dat is in de jeugdwet verankerd. Dat geldt niet als er sprake is van onder toezichtstelling, gedwongen jeugdhulp. Hoewel je ook in zo'n situatie zoekt naar openingen om zoveel mogelijk samen met het gezin tot een plan te komen. Zowel bij vrijwillige hulp als ook bij gedwongen hulp gaat het om een plan waar je samen achter staat. Een plan waarvan de jongere en het gezin ook echt ervaren dat het hun plan is. Liefst ook in hun taal en met de thema's waar de jongere en de ouders last van hebben en waar ze hulp voor willen hebben. Dat werkt natuurlijk veel beter dan een plan dat door hulpverleners is gemaakt in de taal van hulpverleners.

Samen een plan maken gaat in feite over het werken aan zoveel mogelijk regie op je eigen leven en gaandeweg ontdekken waar dat goed gaat en waar ook nog niet.

Ons maakt het eigenlijk niet uit welke vorm een plan krijgt. Of het een tekening wordt of een soort boodschappenlijstje. Het is wel belangrijk DAT er een plan is. Het liefst hangt het op de koelkast bij het gezin en weten alle gezinsleden wat er in staat.

Het leven weer normaliseren

In de Jeugdzorg hebben we zoveel dingen overgeorganiseerd. Voor alles is er een gespecialiseerd en beroepsmatig aanbod. Daar moeten we van af en met z'n allen veel meer normaliseren, niet automatisch naar instituties grijpen. Bijvoorbeeld ook de vraag stellen 'Wie kan je helpen als er thuis teveel ruzie en spanning is? Als de hulp vanuit ouders met je huiswerk alleen maar ruzie oplevert?' Dat kan ook een tante zijn waar je dan een paar keer per week uit school naartoe gaat. Of een neef die helpt met het huiswerk. Je hoeft niet

meteen een bureau voor huiswerkbegeleiding in te schakelen.

Je kunt uitputting van ouders of ongewenste escalaties soms voorkomen als kinderen regelmatig een weekendje ergens kunnen logeren. Dat kan vaak in het eigen netwerk, maar er zijn ook gezinnen die een logeerplek bieden, die steungezin willen zijn. Zij worden gecoacht door professionals, zodat ze er beter mee kunnen omgaan als een kind gedrag heeft dat lastig te begrijpen is. Samen met Spoor030 hebben we het initiatief genomen voor 'Utregs plekkie': Utrechters die andere Utrechters tot steun zijn in de vorm van een handje helpen of een logeerplek in hun gezin, of als steun- of 'meeleef'-gezin. Dat is ook een vorm van circulair werken en gebruik maken van Utrechters die iets voor een ander willen betekenen.

Een nieuw vakmanschap

KOOS is een jonge organisatie. We zijn in 2020 gestart met het doel om als vernieuwers aan het werk te gaan. Daardoor zijn ook veel mensen ingestroomd die open staan voor de visie van circulaire zorg. In onze organisatie zijn we dat continu heel bewust aan het versterken. Als manager bevestig en stimuleer ik medewerkers in het werken vanuit circulaire zorg. We voeren er teamgesprekken over en organiseren trainingen en leersessies samen met onze professionele samenwerkingspartners.

Praktijkleren is onmisbaar als je vanuit een nieuwe visie wilt werken, waar een andere manier van werken bij hoort. Het gaat om een heel nieuw vakmanschap. Je moet elkaar daar continu op bevragen, er samen over in gesprek blijven, op de praktijk reflecteren. Als je dat blijft doen, ervaren professionals steeds meer de meerwaarde van deze manier van werken. Op die manier krijgen ze ook het vertrouwen om ook in moeilijke situaties gemeenschapsgericht te werken.

Interview: Birgit Oelkers/Plan en Aanpak, www.planenaanpak.nl januari 2022